

Oscar Wilde (1854–1900) – Angličan

Obraz Doriana Graye – román

V aleji na Basila Hallwarda se cynický lord Henry Walton seznamuje s Hallwardovým modelem a objektem jeho tajného zbožnění – mladým, krásným a nezkaženým Dorianem Grayem. Rozhodne se uplatnit na něm své umění „ovlivňování“, upozorní ho na jeho krásu a na pomíjivost mládele, s níž je spjata

Lord Henry se na něho díval. Ano, vsakutku je užasně silný s těmi jemně vykrojenými nachovými rty, s těma přímými modřinoma očima, s těmi zvlídnutými zlatými vlasy. Má v obličejí cosi, co k němu okamžitě probouzí důvěru. Má v něm všechnu upřímnost mláde, stejně jako všechnu jeho vášnivou cudnost. Člověk cítí, že ten hoch zůstal světem nepošpiněn. (...)

I vy, pane Gray, vy sám, s tím svým mladím, červeným jako růže, a s tím svým jinošstvím, bílým jako růže, znáte žádosti, které vás děsí, myšlenky, které vás plní hrůzou, sny za bdění i ve spánku, které, když si na ně jen vzpomenete, vám zbarví tvář studem, ...

"Přestaňte," zakaoktal Dorian Gray, "přestaňte! Celého jste mě popletl. Nevím, co říct. Jistě je na to nějaká odpověď, ale já na ni nemohu přijít. Nemluvejte! Nechte mě myslet. Nebo mě raději nechte, ať nemyslím."

Skoro deset minut stál bez hnutí s pootevřenými ústy a s podivně zářícíma očima. Byl si nejasně vědom, že na něho začínají působit zcela nové vlivy. A přitom měl dojem, že vyšly z něho samého. Těch několik slov, která mu řekl Basiliův přítel – slov pronesených bezpochyby namátkou a záměrně s paradoxy –, se v něm dotkla jakási tajná struna, které se dosud nedotkla nic, ale jež se teď, to cítí, chvěje a kmitá podivným tepem.

Takhle už ho vzrušila hudba. Hudba už ho zneklidnila mnohokrát. Ale hudba nemluvíla zřetelně. To nebyl nový svět, spíš jen další chaos, jaký se vyvíjí v našem nitru. Ale slova! Pouhá slova! Jak ta jsou strašlivá! Jak jsou jasná, živoucí a krutá! Není před nimi úniku. Zdá se, že jsou schopna dát plastické tvary věcem beztvárným, že mají svou vlastní hudbu, libeznou jako hudba volby nebo loutny. Pouhá slova! Je něco skutečnějšího než slova?

Ano, bylo toho v jeho dětství dost, co nechápal. Teď to chápe. Najednou má pro něho život ohnivě barvy. Napadlo ho, že vlastně stále kráčí ohněm. Jak to, že si to neuvědomoval? (...)

Lord Henry vyšel do zahrady a zastihl Doriana Graye, jak noří obličej do velkého chladného hroznu šerfika a vdechuje horečně jeho vůni, jako když to bylo víno. Došel až k němu a položil mu ruku na rameno. "Dobře děláte," řekl. "Duši doveďte vyčistit jenom smysly, zrovna tak jako smysly doveďte vyčistit jenom duše." (...)

Máte podivuhodně krásnou tvář, pane Grayi. Nemraťte se, máte. A krásu je jednou z podob ducha – je dokonce vznešenější než duch, neboť nepotřebuje vysvětlování. Páří mezi nádherné skutečnosti světa, jako je sluneční svět nebo jarní čas nebo odraz té stříbrné ulity, které říkáme luna, v temných vodách. Nelze ji brát v počty, to se nebudete božské právo na svrchovanost. Z těch, v nichž přebývá, dělá kníže. Vy se usmíváte? Ach, až ji ztratíte, to se nebudete usmívat... Lidé někdy říkají, že krásu je jenom povrch. Možná, že tomu tak je. Ale rozhodně není tak povrchní jako myšlení. Pro mě je krásu dív všech divů. Jen měiči lidé neposuzují podle vzhledu. Skutečné tajemství života je v tom, co vidíme, ne v tom, co nevidíme... Ano, pane Grayi, k vám byli božové štědrí. Ale co božové dávají, to zase rychle berou.

Máte jen pár let, abyste žil doopravdy, dokonce a pinc. Až vám prchne mláde, vaše krásu prchne s ním, a pak najednou zjistíte, že pro vás už není žádných vítězství, nebo se budete muset spokojit s těmi ubohoučými vítězstvími, která při vzpomínkách na minulost jsou ještě trpčí než porážky. Každý měsíc, jak přichá, undší vás blíže k něčemu hrůznému. Čas na vás žilní a bojuje proti vašim lílím a vašim růžím. Zežloutne, tváře se vám propadnou, z očí vám zmizí lesk. Budete hrozně trpět... Ach, uplatňuje své mláde, dokud je máte. Nepromarněte zlato svých dní tím, že byste naslouchal nudným lidem, že byste se pokoušel napravit někoho, kdo beznadějně zklamal, nebo že byste rozdával svůj život nezúčelně, prostěckům a nevykonalcům. To jsou právé ty nezdravé snahy, ty falešné ideály našeho věku. Žijete ten boječný život, který v sobě máte! Hledte, ať o nic nepřijedete. Neustále vyhládejte nové vzruchy. Ničeho se nebojte...

Dorian, okouzlen vlastním obrazem, vyšlo-
vuje přání zůstat mládí – změny jeho těla i duše má
zastaralý obraz. Po prve proměně obrazu. Kte-
ra nastává zápleť poté, co mladá dívka herečka Sibylia
Vaneova spáchá kvůli Dorianovi sebevraždu, nastie-
dají další, v nichž se proměná Dorianovo „okouzení
všech stromů světa“. Obraz je zamčen do staré uče-
by, čas od času s ním Dorian přehází svůj nezrzený
život kontrastovat. Hallwarda, jenž jedinému své-
mu své tajemství zavládá. Počt všem silách vyčle-
svědomí se rozhodne polepsit se. Když však obraz
jeho umělsky zadržena jako pokrytecký a zve-
dává na nové počty (Dorian opouští dívku, ať už
ji svedl), v záchvatu vzteku jej probodne. Sluhové
nabízejí před portretem mladého Doriana obyd-
ného starce, jehož podle prstenů identifikují jako
Graye.

Děj románu, zasazený do Anglie sklonku
století, je rozdroben četnými náladovými po-
pisy přírody, interieru, karikaturními skic-
cami příslušníků vyšší angl. společnosti
a hlavně rozsáhlými konverzácemi pasézám
v jejich dialogích (zejména v replikách lorda
Henryho) je využíváno paradoxů, maxim
i aforismů, mnohdy hravé rozvíjejících těm
zákl. limit příběhu odlehle. Dram. napětí př-
běhu není tak nesené logikou skladu jednot-
livého; promítnuto je do Dorianova promě-
livého poměru k vlastním portrétu (a skze-
něj i k sobě samotnému). Tento vztah se z poč-
techno okouzlení sebou samým (obraz jako
učitel lásky k vlastní krásě) proměňuje postu-
ně v sebeopovržení (obraz jako učitel pohrd-
ní k vlastní duši). Poslání obrazu reflektová
„pravé“ hrdinovo já (jehož excentricnost je
rozvíjena lordem Henrym, jenž sám – vyř-
zen z kategorií dobra a zla – vynádné svěmu
já žije) a neovlivnitelnost zákonitosti této re-
flexe (obraz se mění i tehdy, když Dorian sám
větší svým dobrým úmyslům) přetváří zdánlivě
fantaskní příběh v morálníu (zpracovanou ne-
tradíčním způsobem zdůrazňujícím svěbynost
uměl. výpovědi na netradiční lince) o nepo-
platitelnosti lidského svědomí.